

CĂILE DE SPORIRE A COMPETITIVITĂȚII ÎNTREPRINDERILOR MICI ȘI MIJLOCII AUTOHTONE

Vitalie CAZACU, conf.univ.,dr

Aurelia CAZACU, doctorand

Universitatea Tehnică a Moldovei

***Abstract** Importanța deosebită acordată IMM în majoritatea țărilor dezvoltate se datorează unor solide fundamente economice și sociale. Întreprinderile mici și mijlocii sunt mult mai receptive la nevoile pieței, mai adaptabile la modificări și inovații, răspund mai bine exigențelor consumatorilor, aducând o îmbunătățire semnificativă mediului concurențial.*

***Cuvinte cheie:** întreprinderi mici și mijlocii, IMM, competitivitate, eficiență, consolidare, cluster, flexibilitate, strategie.*

Mondializarea piețelor, interdependențele tot mai strânse dintre actorii aflați în joc modifică condițiile concurenței, forțând întreprinderile să transforme fundamentele competitivității lor și ale performanțelor lor economice. O bună parte dintre IMM trebuie să răspundă acestor condiții și să ofere bunuri și servicii concurențiale, adaptând combinarea și calitatea factorilor lor de producție la natura și accelerarea schimbărilor. Altfel spus, creșterea competitivității reprezintă pentru IMM, ca de altfel și pentru marile întreprinderi, un imperativ categoric.

Standardul de viață a unei națiuni este tot mai dependentă de gradul de competitivitate ale companiilor sale. Competitivitatea este vitală atunci când IMM locale au capacitatea de a profita de oportunitățile oferite de economia internațională.

Competitivitatea întreprinderii este abordată ca un fenomen complex, excluzând posibilitatea incorporării acestuia într-o definiție unică. Putem defini competitivitatea ca fiind capacitatea firmei de a rezista concurenței pieței.

Acest deziderat al oricărei întreprinderi este asigurat de o serie de factori interdependenți care alcătuiesc un fel de cerc vicios:

- profitabilitatea – capacitatea de a câștiga bani;
- investirea profiturilor în perfecționarea și dezvoltarea activităților;
- îmbunătățirea calității produselor concomitent cu reducerea costurilor;
- extinderea piețelor – datorită unui raport preț/calitate avantajos pentru consumator;
- extinderea capacităților de producție și angajarea de noi salariați;
- adaptarea produselor existente la cerințele în schimbare ale clienților, conceperea și lansarea pe piață a unor produse noi.

În Republica Moldova sectorul IMM este cel mai afectat, datorită orientării relativ slabe către activități productive, accesului redus la capital, tehnologie și infrastructură, a adaptabilității la nevoile pieței prin inovare și datorită nivelului scăzut al abilităților manageriale. Nivelul scăzut de complexitate și puterea de cumpărare scăzută ale pieței interne nu îndeamnă companiile spre certificare, afectându-le capacitatea de adaptare la standardele internaționale.

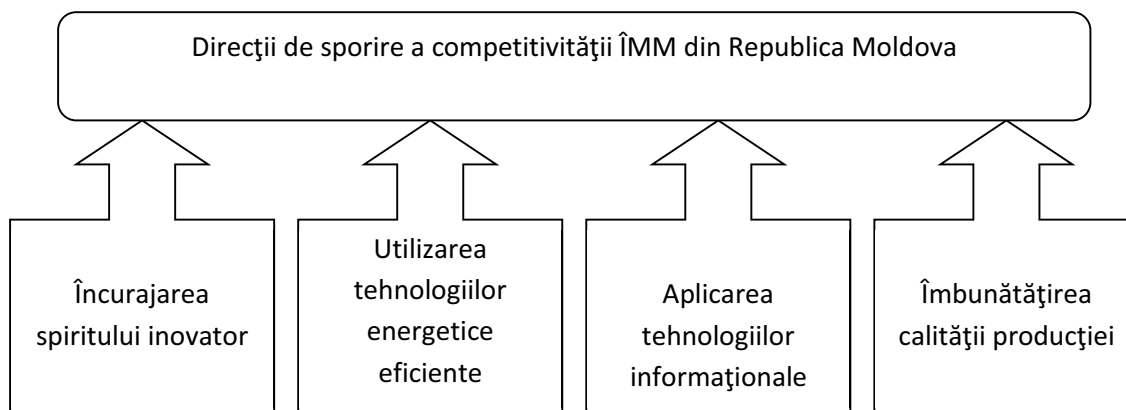
Cercetarea și transferul tehnologic sunt sub - finanțate, insuficient orientate către cerere și lipsite de infrastructuri adecvate care să permită ca rezultatele cercetării să se transforme în inovare aplicată.

Numărul firmelor inovative este foarte mic, principala cauză fiind nivelul scăzut al implementării drepturilor de proprietate și absența structurilor de susținere a start-up-urilor inovative; în plus, inițiativa mai vechi nu au avut continuitate datorită planificării și managementului ineficiente.

Orientarea Guvernului Republicii Moldova spre o nouă paradigmă de dezvoltare economică a țării, cea bazată pe exporturi, investiții și inovații, precum și provocările mediului global determină necesitatea

îmbunătățirii cadrului de suport al ÎMM întru creșterea competitivității în baza valorificării potențialului inovativ și de export.

Sporirea competitivității ÎMM din Republica Moldova poate fi atinsă, punând accent pe următoarele direcții (figura 1):

Figura 1. Direcții de sporire a competitivității ÎMM din Republica Moldova

Sursa: Elaborat de autor

În aceste context de idei, creșterea competitivității ÎMM autohtone trebuie să fie axată pe:

- Dezvoltarea unei baze de afaceri antreprenoriale și inovative, prin investiții în produse cu valoare adăugată ridicată;
- Facilitarea accesului ÎMM la finanțare prin instrumente financiare adecvate;
- Punerea în discuție a slăbiciunilor sectoarelor industriale existente, care utilizează tehnologii învechite și care afectează mediul înconjurător, fiind mari consumatori de energie.
- Diversificarea în continuare bazei de producție a țării pentru minimizarea riscurilor datorate excesivei dependențe de produsele cu valoare adăugată scăzută ;
- Stabilirea legăturii între activitățile de cercetare-dezvoltare și aplicarea lor în industrie, precum și promovarea sectoarelor inovative care se bazează pe activitatea de cercetare;
- Sprijinirea folosirii pe scara largă a tehnologiilor informaționale competente;
- Sporirea eficienței și dezvoltării durabile a sistemului energetic ca factor al competitivității.

Prima direcție importantă în vederea sporirii competenței ÎMM din Republica Moldova ar trebui să fie axată pe crearea unui sistem de producție inovativ și eco-eficient. Competitivitatea sectorului ÎMM într-o mare măsură depinde de nivelul implementării activităților inovative și creativității. La rândul său crearea unui sistem de producție inovativ și eco-eficient se poate realiza prin:

- Consolidarea și dezvoltarea durabilă a sistemului productiv;
- Crearea unui mediu favorabil pentru dezvoltarea întreprinderilor.

La moment, în Republica Moldova se implementează o politică de inovare cu impact minim asupra dezvoltării sectorului ÎMM, fapt datorat legăturilor slabe de cooperare între autoritățile publice responsabile de politica de inovare, sectorul privat, universități și altor factori. Structurile de sprijin a ÎMM în implementarea inovării sunt insuficiente.

Actualmente, cu toate că unele ÎMM din Republica Moldova înregistrează progrese în dezvoltarea sa, există totuși dificultăți legate de resursele financiare limitate, decalajul tehnologic semnificativ, lipsa de know-how în dezvoltarea afacerilor, ceea ce limitează capacitatea ÎMM de adaptare rapidă la cerințele pieței interne și externe. În acest caz pentru sporirea competitivității ÎMM autohtone se propune de a implementa următoarele măsuri:

- valorificarea și îmbunătățirea echipamentelor de producție, pe baza dezvoltării și modernizării acestora,
- inovarea proceselor de producție;
- sprijinirea adoptării standardelor internaționale în cadrul ÎMM care vor conduce la creșterea gamei de produse și a calității producției.

Pentru a spori nivelul activității de inovare al IMM, Academia de Științe a Moldovei și Agenția de Inovare și Transfer Tehnologic vor proiectează și implementează un sistem de aplicare on-line la programele inovatoare. Concomitent, Academia de Științe a Moldovei promovează și susține participarea IMM la prioritatea: „Cercetare în beneficiul IMM”. Program Cadru al Comunității Europene pentru Cercetare și Dezvoltare Tehnologică. O direcție importantă în vederea sporirii competitivității IMM din Republica Moldova ar fi îmbunătățirea accesului IMM la finanțare. Cu toate că pe parcursul ultimilor ani în Republica Moldova s-a constatat o tendință de diminuare a ratei dobânzilor pentru credite și împrumuturi bancare, accesul la credit este în general încă destul de dificil.

Condițiile de acordare a creditului impuse de către bănci sunt greu accesibile pentru IMM, datorită capitalizării lor și absenței garanțiilor. Întreprinderile mici se confruntă cu obstacole majore în creșterea și dezvoltarea lor, datorită lipsei bunurilor tangibile care ar putea fi utilizate ca garanții pentru bănci, precum și a riscurilor considerabile care le împiedică să obțină un credit bancar obișnuit sau care sporesc costurile unui astfel de credit. Există o necesitate de depășire a acestor obstacole, ținând cont că ideile inovative, produsele și serviciile, modelele de afaceri sunt adesea generate de către firmele noi, pentru care creditele bancare la momentul începerii activității constituie un risc înalt și o povară foarte grea.

E de menționat că în Republica Moldova se implementează proiectele ce au drept scop susținerea activității antreprenoriale la momentul start-up-ului, însă numărul lor este destul de mic și grant-urile acordate antreprenorilor sunt destul de modeste în raport cu necesarul de capital pentru dezvoltarea afacerii.

Este foarte important ca statul să se implice direct în vederea susținerii unei dezvoltări durabile a antreprenoriatului în țara noastră, ceea ce se poate realiza prin:

- Asigurarea unui sprijin privind consultanța acordată IMM;
- Sprijin pentru integrarea întreprinderilor în lanțuri de furnizori și clustere.

Este deja recunoscut faptul că organizarea IMM sub formă de clustere sporește competitivitatea acestora, reprezentând un cadru important pentru dezvoltarea și creșterea firmelor private. Republica Moldova continuă să se confrunte cu un șir de probleme ce țin de domeniul proprietății intelectuale. Costurile mari ale protecției intelectuale și conștientizarea insuficientă de către managerii IMM, a modului în care funcționează sistemul de proprietate intelectuală, reprezintă principalii factori care frânează valorificarea acesteia. Continuarea acordării gratuite a tipului de servicii de pre-diagnoză, care reprezintă un audit al proprietății intelectuale va permite managerilor IMM să optimizeze utilizarea potențialului proprietății intelectuale disponibile.

În procesul de integrare și de concurență mondială, utilizarea în mod eficient a instrumentelor tehnologiilor informaționale și de comunicare nu numai că vor spori capacitatea de gestionare a întreprinderilor, dar, de asemenea, vor îmbunătăți competitivitatea și vor crea noi oportunități pentru ele. Guvernul ar trebui să încurajeze aplicarea tehnologiilor informaționale prin simplificarea procedurilor de certificare a echipamentelor TIC importate, organizarea de simpozioane, cursuri de formare și training-uri. Totodată pentru IMM din Republica Moldova ar trebui să fie oportun utilizarea TIC în activitatea sa în vederea sporirii competitivității.

Promovarea activității de e-afaceri într-o societate informațională mizează pe asigurarea condițiilor necesare pentru ca IMM să beneficieze de oportunitățile pe care societatea informațională le oferă, în special în vederea creșterii productivității și competitivității, prin îmbunătățirea accesului la informații. În acest sens, statul sprijină IMM în scopul construirii infrastructurii necesare emiterii electronice a facturilor. Totodată se îmbunătățește funcționarea portalului de servicii electronice pentru IMM. Concomitent, se asigură cadrul de reglementare și infrastructura necesară pentru dezvoltarea e-comerțului în Republica Moldova.

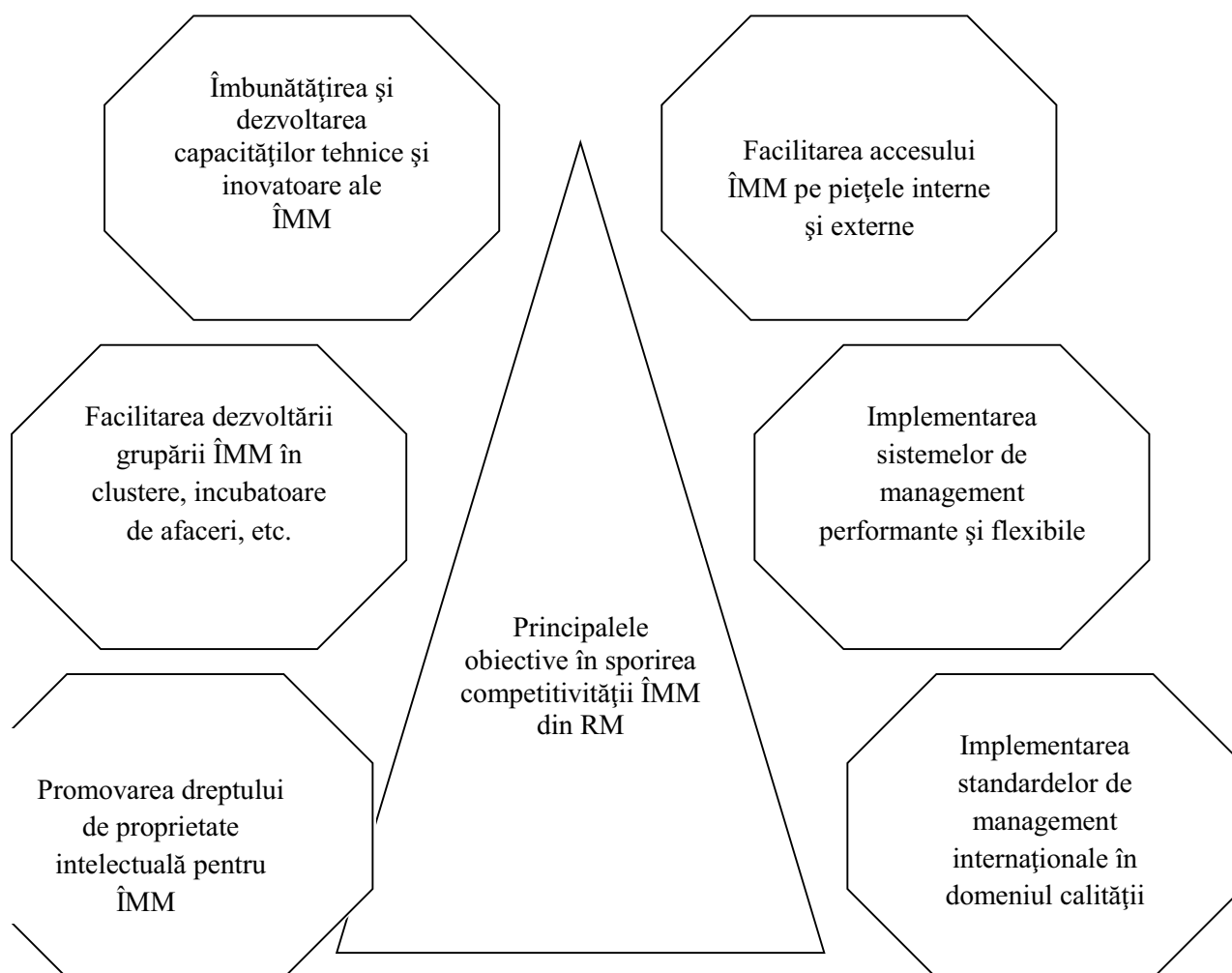
În vederea sporirii competitivității producției Republicii Moldova destinate pentru export și asigurării securității industriale a fost perfecționat cadrul legislativ în domeniul metrologiei, activităților de acreditare și evaluare a conformității. Principalele bariere ale IMM autohtone în domeniul standardizării sunt:

- dificultățile în accesarea de informații relevante;
- probleme în înțelegerea și aplicarea standardelor;
- costuri înalte ale procedurii de standardizare;
- participarea limitată la activitățile de standardizare.

Capacitatea de certificare disponibilă pe piață este insuficientă, fapt care impune companiilor exportatoare puține alternative, iar serviciile externe de certificare au costuri ridicate. O direcție importantă ar fi implementarea în cadrul IMM autohtone a Sistemelor de Management Internaționale în domeniul Calității, ceea ce va asigura îmbunătățirea calității producției fabricate și sporirea competitivității acestora pe piața națională și internațională.

Asigurarea calității produselor și serviciilor conform standardelor ISO 9000 ridică „sistemul calității” la rangul de carte de vizită pentru orice IMM, asigurându-i competitivitatea și prosperitatea. Prin intermediul programelor de asistență tehnică și financiară, sesiunilor de training locale vor fi îmbunătățite capacitățile de consultanță în implementarea standardelor. În așa fel, pentru a permite IMM să aibă acces sporit la piețele de export, va fi dezvoltat un sistem de acreditare și infrastructură de certificare pentru IMM și vor fi dezvoltate capacități locale de certificare.

Reieșind din cele expuse, sporirea competitivității IMM din Republica Moldova ar trebui să fie axată pe realizarea următoarelor obiective (figura 2):

Figura 2. Principalele obiective în sporirea competitivității IMM din Republica Moldova

Sursa: Elaborat de autor

O altă prismă de abordare eficientă a sporirii competitivității IMM din Republica Moldova ar fi direcția axată pe managementul acestora. În acest context asupra competitivității IMM influențează următorii factori:

- *Rolul esențial al managerului*, ceea ce presupune că caracterul, aptitudinile, competențele, atitudinile și comportamentul întreprinzătorului exercită o influență mult mai pregnantă, decisivă chiar, asupra strategiei întreprinderii. În acest sens două tipuri extreme de comportament strategic ilustrează această personalizare a IMM:

- Comportamentul reactiv este al întreprinzătorului care preferă să-și perenizeze întreprinderea păstrându-i independența chiar în detrimentul dezvoltării acesteia. El își concentrează acțiunile asupra problemelor interne și se adaptează la evoluția mediului extern. În domeniul noilor tehnologii el adoptă o atitudine atentă și este interesat de creșterea cotei de piață în eventualitatea creșterii producției sale.

- Comportamentul proactiv este al întreprinzătorului care are în vedere, înainte de toate, dezvoltarea întreprinderii sale, asumarea de riscuri și transpunerea în practică a unor activități aflate în fază de extindere rapidă. El se află permanent în căutare de noi piețe sau creneluri, acceptă să lucreze în sistem de subcontractare și se inserează în rețele dinamice. El se află printre primii dispuși să încerce noile tehnologii. Comportamentul întreprinzătorului față de utilizarea noilor tehnologii pentru a asigura sau a crește competitivitatea întreprinderii sale devine astfel un element esențial.

- *Capacitatea de a obține și de a utiliza informația științifică și tehnologică corespunzătoare* - această capacitate se manifestă nu numai în perioada de creare a unei noi întreprinderi, ci și ulterior, pe tot parcursul funcționării sale. Obținerea și utilizarea eficientă a informației științifice și tehnologice stau la baza creării IMM inovatoare. Monitorizarea tehnologică a mediului extern, asociată cu cea comercială și concurențială, trebuie realizată permanent, deoarece ea permite întreprinzătorului să cunoască noile tehnologii care s-ar putea dovedi utile pentru întreprinderea sa, în vederea menținerii sau creșterii capacității sale concurențiale, atât prin inovările de produs, cât și prin cele de gestiune și de distribuție. În același timp, monitorizarea permite întreprinzătorului să urmărească evoluția piețelor și a concurenței. Monitorizarea tehnologică se bazează pe o căutare orientată a informației externe, care funcționează cel mai adesea, într-un mod iterativ, presupunând o anumită capacitate de cercetare – dezvoltare pentru a înțelege, interpreta și utiliza informația primită.

- *Calitatea organizării umane în IMM* presupune posibilitatea de a dispune de forță de muncă calificată corespunzător și bine pregătită. Utilizarea tehnologiilor moderne nu se poate combina cu modalități învechite de gestiune a personalului. O condiție absolut necesară pentru succesul introducerii noilor tehnologii în întreprindere, în termeni de rentabilitate și de productivitate, privește mai întâi implicarea personalului în schimbarea tehnologică, ce face apela la participarea și la competența sa. Creșterea productivității și a rentabilității nu se poate realiza în condițiile unei definiții înguste a sarcinilor personalului, care antrenează inevitabil lipsa capacității de inițiativă și de motivare.

- Investiția materială - investirea în echipamente bazate pe noi tehnologii de gestiune și de producție trebuie să permită o îmbunătățire a productivității întreprinderii, prin diminuarea costurilor medii de producție. Modernizarea IMM, legată în mod esențial de noile echipamente bazate pe tehnologii avansate, nu este o condiție suficientă de îmbunătățire a competitivității lor. O serie de IMM au dat faliment chiar din cauza introducerii unei tehnologii nestăpânite în mod corespunzător. Îmbunătățirea accesului IMM la echipamente tehnologice avansate, poate favoriza dezvoltarea unei oferte importante și diversificate a produselor. De asemenea, prezența unei baze solide de furnizori competitivi reprezintă un factor de îmbunătățire a competitivității IMM.

- *Flexibilitatea IMM* rezidă în capacitatea lor de a sesiza oportunitățile pe care le oferă piața și de a se adapta rapid schimbărilor cererii. Flexibilitatea poate fi pusă în evidență prin diferite modalități. Una dintre ele constă în măsurarea flexibilității prin variația vânzărilor întreprinderii în funcție de dimensiunea sa și de evoluția vânzărilor în ramura sa de activitate. Comparativ cu marile întreprinderi, IMM sunt favorizate de o specializare mai redusă a factorilor de producție și de o centralizare a gestiunii. Flexibilitatea IMM depinde, la rândul ei, de dinamismul întreprinzătorului, de capacitatea sa de a sesiza și de a evalua informația științifică, tehnologică și economică disponibilă, de posibilitățile sale de a recurge la noile tehnologii de gestiune și de producție și, pe ansamblu, de capacitatea sa inovatoare. În așa fel, flexibilitatea IMM reprezintă o premisă a asigurării competitivității.

- *Orientarea strategică de piață* are cea mai puternică influență asupra competitivității în comparație cu alegerea strategiei, cu mărirea firmei sau cu caracteristicile industriei în care firma își desfășoară activitatea. Elementele care influențează orientarea spre piață a IMM sunt:

- răspunsul rapid la orice semnal negativ venit din partea clienților;
- crearea și implementarea de strategii bazate pe crearea de valoare pentru clienți;
- răspunsul imediat la provocările concurenței;

- detectarea rapidă a schimbărilor survenite în preferințele consumatorilor.

Promovarea și implementarea măsurilor organizatorice și de management eficiente, și totodată accentuarea spiritului inovator, utilizarea tehnologiilor noi, implementarea sistemelor de management bazate pe standardele internaționale și europene etc. vor asigura creșterea competitivității IMM din Republica Moldova și totodată o dezvoltare economică a țării noastre în ansamblu.

Bibliografie:

1. Bugaian L., Catanoi V., Cotelnic A., Antreprenoriat: Inițierea afacerii, UTM, Editura “Elena-V.I.” SRL, Chișinău, 2010
2. Erhan Lica, Strategii financiare de dezvoltare a întreprinderilor mici și mijlocii prin prisma asigurării unei economii de piață funcționale, Teză de doctor în economie, ASEM, Chișinău, 2013.
3. Luca N., Eficientizarea activității întreprinderilor mici și mijlocii din alimentația publică a Republicii Moldova, Teză de doctor în economie, UTM, Chișinău, 2014.
4. Strategia de susținere a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020, <http://particip.gov.md>,
5. <http://businessportal.md>.
6. www.statistica.md.